

Første skoledag

Af Julie Edel Hardenberg, kunstner og forfatter

Modtaget marts 2015 (nedskrevet 2010)

På min første skoledag i 1977, i Nuuk, var jeg 6 år gammel. Jeg stod ude i gangen på skolen blandt en masse børn og ventede spændt på at komme ind i vores nye klasse. Der var forskellige børn, nogle med lyse træk andre med mørke, nogle dansktalende andre grønlandsktalende. Mens vi stod og ventede, bemærkede jeg en bestemt grønlandsk pige, som jeg senere fandt ud af hedder Birgithe.

Jeg glædede mig til at skulle gå i samme klasse som hende og måske endda komme til at sidde ved siden af hende. Da døren gik op, og vi skulle ind, blev jeg til min egen forbavselse ført videre forbi Birgithe, ind i et andet klasselokale hvor der sad seks børn. Det var den grønlandske klasse.

Den klasse jeg håbede, jeg skulle i, viste sig at være den danske klasse. Det var første gang at jeg oplevede et "dem og os", at vi blev opdelt i grønlandsktalende og dansktalende klasser. Birgithe var en grønlandsk pige, men hendes forældre havde valgt at hun skulle i en dansktalende klasse.

Årene gik, mine klassekammerater bestod primært af børn af fiskere, fangere, fabriksarbejdere og ufaglærte grønlandere, tæt forankret i det lokale samfund. Børnenes forældre i de danske klasser bestod primært af danske og grønlandske akademikere og folk med mellemlange uddannelser eller en faglig uddannelse bag sig.

Første skoledag. (Foto: Julie Edel Hardenberg).

Tidligt gennem min opvækst og mit skoleforløb lagde jeg mærke til de sproglige og sociale forskelle der var hos de to grupper. Og jeg mærkede forskellen på de forventninger eller manglen på det samme som man havde til dem. Det var usagt, men alment kendt hos de ressourcerstærke og dansktalende og/eller dobbeltsprogede grønlandere at skulle man blive til noget, og skulle man være med til at bære Grønlands udvikling, så skulle man have en uddannelse, og det foregik i Danmark. Børn i den danske klasse blev forberedt på at skulle uddanne sig i Danmark, sådan var det. Vi i den grønlandske klasse blev også opmuntret til at tage en uddannelse, men det var ikke oplagt at vi gjorde det, og slet ikke når det handlede om de længere videregående uddannelser. Det krævede noget mere end det, vi øjensynligt havde med hjemmefra. Det lå ligesom ikke i vores kort. Det var den bevidsthed jeg voksede op med. Vi var ikke pålagt den store samfundsopgave at skulle løfte Grønland, det var et ansvar de andre havde. Ellers havde man da vel også sat os i den danske klasse?

Birgithe blev aldrig min klassekammerat eller veninde. Nu går vores døtre i samme klasse i folkeskolen. De er bedste veninder, og de taler dansk indbyrdes.

I dag er opdelingen af klasserne i grønlandske og danske afløst af integrerede klasser hvor der både undervises på grønlandsk og dansk. Men den sproglige prioritering af dansk eksisterer stadig til trods for snart 30 års hjemmestyre. Paradoksalt nok viser mine observationer at børn fra blandede ægteskaber, som egentlig har de bedste forudsætninger for at lære begge sprog, primært bliver dansksprogede. Det kan skyldes flere ting, og jeg skal her forsøge at pege på et par forklaringer.

I Grønland er det danske sprog stadig det sprog der undervises i på uddannelserne og som tales i store dele af administrationen, på sygehusene osv. Det er med andre ord elitens sprog og et magtsprog. Selvom det for mange er en torn i øjet, så holder man tilsyneladende liv i det sproglige hierarki som blev introduceret i 1953 med Grønlands indlemmelse som amt i det danske rige.

Det er blevet naturligt for den grønlandsksprogede at tale dansk og unaturligt at den dansksprogede taler grønlandsk. De behøver reelt ikke at forsøge sig på grønlandsk, sådan som sprogsituationen er i dag. I forlængelse af dette har det heller aldrig været pålagt den grønlandsktalende at skulle lære sit sprog fra sig, eftersom dansk altid har haft en højere status i det grønlandske samfund.

Men det har store implikationer for både det grønlandske sprogs fremtid og for de grønlandsksprogede ikke mindst. For hvad betyder det for det grønlandske samfund på sigt når gruppen af veluddannede og dansksprogede grønlandere ikke er i stand til at være i dialog med den grønlandsktalende del af befolkningen? Og hvem bliver de rollemodeller for når de traditionelle kendetegn for grønlandskhed, både i måden vi lever og ser ud på, for længst er ændret. Sproget er naturligt den stærkeste kulturelle markør, men status er at det reelt stadig er underprioriteret.

Unge grønlandere, som i dag ønsker at være en del af den globaliserede verden, er i forvejen bevidste om at de i tillæg til deres grønlandske sprog må tilegne sig mindst et af de større sprog som uddannelsesredskab.

Dansksprogede i Nuuk kan ubesværet begå sig i Nuuk og på uddannelserne. Men det er ikke er tilfældet for de grønlandssprogede. Kravet om grønlandsk/dansk-sprogethed forventes af de grønlandssprogede, men det samme krav gøres ikke gældende for de dansksprogede. Det giver specielt udslag på uddannelsesområdet. Hvor undervisningssproget primært er dansk. Det betyder at de dansksprogede stadig har bedre adgang til uddannelse, fordi deres forudsætninger for at gennemføre disse grundlæggende er bedre. Hertil kommer at der ikke er et officielt krav om grønlandsk-sprogethed til de studerende. Modsat er det et reelt krav til de grønlandssprogede at de skal kunne tale og skrive dansk for at kunne uddanne sig inden for den offentlige støtteordning.

Et eksempel på denne skævvridning ser man på den grønlandske gymnasiale uddannelse (GU). Hvor en uddannelsesøgende med karaktererne 13 i grønlandsk, 5 i dansk, 6 i matematik havde søgt optagelse, men fik ikke adgang til GU, hvorimod en med 13 i dansk, 5 i grønlandsk og 6 i matematik har fået adgang til GU. Desuden gives de dansksprogede elever mulighed for at vælge det grønlandske fag på niveau a eller b. Dvs. på enten modersmålsniveau eller fremmedsprogsniveau. De grønlandssprogede har ikke samme valgmuligheder. De forventes at kunne gennemføre hele skoleforløbet og eksamenerne på fremmedsproget dansk. Endvidere bliver der ikke differentieret ved karaktergivningen til grønlandskundervisningen, idet der ikke bliver taget højde for at de fleste dansktalende naturligvis vælger fremmedsprogsundervisningen, mens den grønlandsktalende elev kommer til prøven på modersmålsniveau. Og ved eksamen kan en dansktalende opnå de samme høje karakterer i faget grønlandsk som en fuldt grønlandsktalende til trods for at det sker på et fremmedsprogsniveau. I sidste instans er der flere hindringer for en grønlandsktalende elev på de gymnasiale uddannelser end for en dansktalende elev på samme skole. Dette til trods for at uddannelsesinstitutionen eksisterer og fungerer i Grønland, og at den dansktalende del af befolkningen er en minoritet.